

Нађи Адама у себи

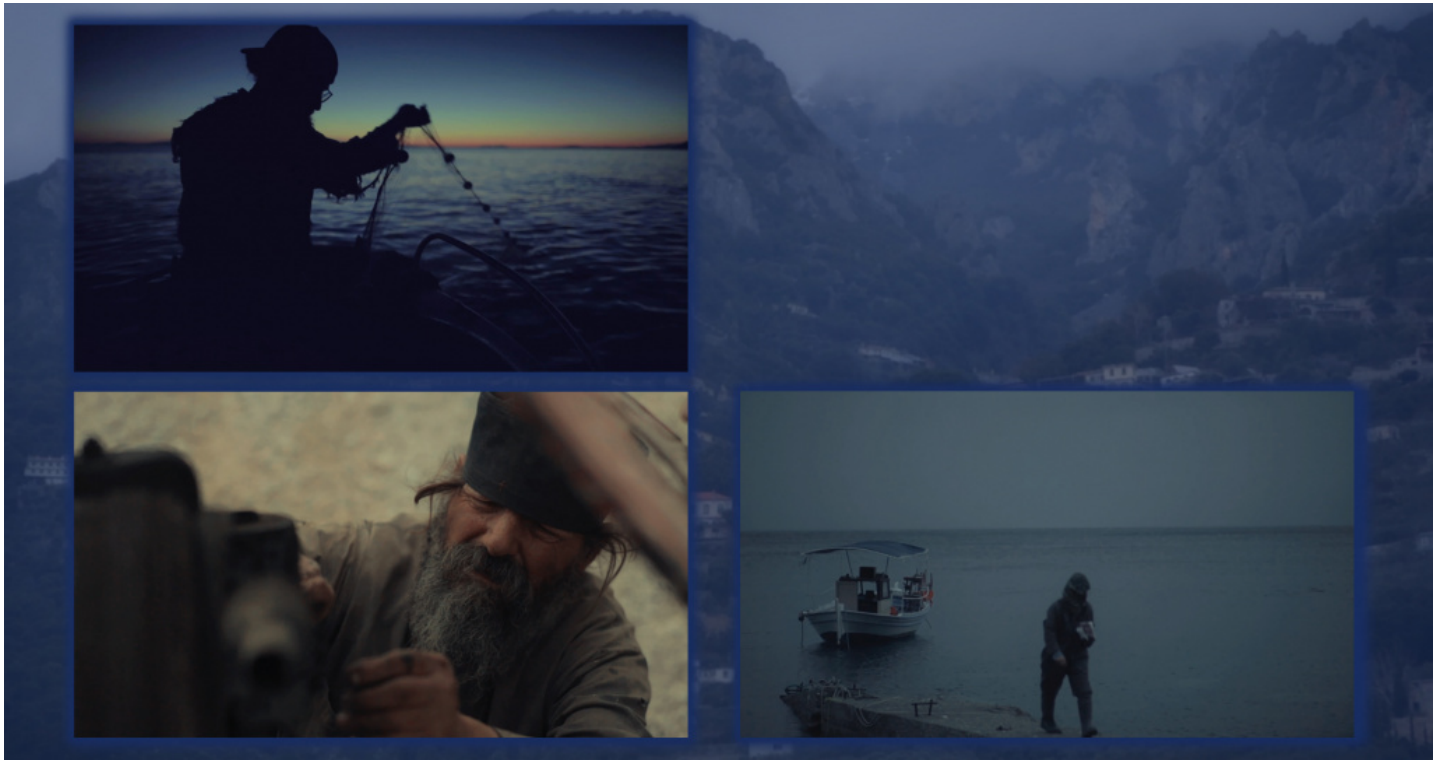
Андреј Чупрасов, аутор портала

Тешко је снимити видео секвенцу о Атону која ће задивити искусног гледаоца. Неискусни је, највероватније, никад неће ни погледати. Они које занима историја Свете горе били су тамо више пута. Они који су сопственим ногама уздуж и попреко прошли по планинским и шумским монашким стазицама, чули све легендарне приче из житија светих, са радошћу ће погледати неки филм о Атону. Негде се насмејати, негде препознати позната места, па чак и монашка лица, која су се сијала на служби. Обичан човек са улице тешко да ће ићи тако далеко, јер неће имати времена за серију. Постоји такав стереотип, који творци филма „Адаме, где си?“ очигледно желе да сруше самим филмом и бројним интервјуима. Делимично ће успети у томе. На самом почетку истичем да сам много пута имао прилике да будем на Атону и у манастиру Дохијару где се одвија радња филма. У првим кадровима видимо чувено дрво лимуна на улазу у манастир. Са њега беру плодове пред Васкрс и у јесен. Дебела кора садржи толико есенцијалних уља да су после чишћења лимуна руке прекривене мирисним слојем, а арома сигурно траје много сати. Међутим, забрањено је брати са дрвета, дозвољено је само узимати плод који је опао. Све то брзо вртиш по глави и присећаш се, а мисли те воде ка хладовитој сјеници коју чувају арханђели при уласку у манастир. Све је као и увек, расположен си за пријатно разгледање. А одједном – апсолутна когнитивна дисонанца. Монах окружен псима. Царство паса. И великих, и офуцалих паса

луталица, и љупких штенца. Атон је царство мачака! То сви знају. Да, ту нешто није како треба. Одмах да кажем да ће се мачке и њихово царство појавити у средини филма. А у међувремену – потпуно потресна сцена са хромим осакаћеним псом који не може да се попне на три степенице, покушава из све снаге, док га монах гура. Он му физички пружа прилику да потрчи ка чинији са храном, а својом речју даје нам шансу да се приближимо мудрости атонских старца, мудрости вековне традиције и вере.

Редитељ Александар Запорошченко и отац Александар Плиска, продуцент, добро познају Атон и светску документарну кинематографију. Своју кинематографију позиционирају као свеправославну творевину без граница. Приказивали су филмове у разним крајевима Русије, Украјине, Белорусије, као и на Криму. Као да желе одмах да кажу да се не ради о некаквој држави, теолошким расправама, политичкој ситуацији. Снимају за људске душе главне вредности православног човека – васкрсење, покајање. Једном је Жан-Лик Годар рекао да је филм заиста 24 кадра у секунди. Какву истину траже филмски аутори? Одговор на то питање није праволинијски и налази се у главама, говорима и ставовима главних филмских јунака – монаха манастира Дохијар. Сматра се да Богородица својим покровом штити Атон од невоље и несреће. Када погледаш филм, схватиш да је тај покров саткан од судбина хиљаду монаха, који су се молили на Светој гори током много година. Свака нит представља душу. У фокусу редитељске камере је монах-пчелар, затим рибар, иконописац, пекар, хирург. И ти схваташ да Богородица само посматра, а да сами монаси ткају покров. Личним трудом и молитвом. Но, сваки покров има орнамент, посебан цртеж који му придаје нарочиту сакралну вредност. Црвену нит тог орнамента представља игуман старац Григорије (Зумис). У разговору с њим смештен је главни акценат у погледу смисла читавог филма.

Као истински ствараоци документарних филмова, аутори говоре у интервјуима да „нису ништа измислили“. Геронда Григорије није волео када се улепшава монашки живот и састављају црквене приче. Није му се свиђало што су у неким житијима ликови светитеља веома „дотерани“, а људска страна њиховог живота сакривена. Стиче се утисак да они просто ходају небом. То је заиста некада поражавајуће у филму. Игуман је приказан као врло искрена особа. Он плаче за време рукоположења новог монаха (срцепарајућа моћна сцена), говори о рају и о предодређености човека у таквим разумљивим категоријама да сте прво изненађени, а затим постепено схватате да слушате исповест. Како каже отац Александар, после гледања филма су чак и дохијарски монаси упознали игумана из потпуно другог угла.

Треба нешто рећи и о уметничкој компоненти филма. Украјинска документарна кинематографија сада доживљава својеврсни процват. Много је младих режисера и одличних афирмисаних мајстора. „Адам“ представља умерену ауторску монтажу, али интерактивну и интелигентну. Редитељ не жели ништа да намеће гледаоцу. Закључке ће донети свако за себе. Главна радња ће се одвијати у гледаочевој глави. Ово је филм о људима који траже себе, филм за људе који траже себе. Већина сцена снимљена је у једном кадру, ма каквом кадру, све представља прави живот са тренутним емоцијама и искуствима. Подсећа на „документарни“ филм Вернера Херцога „Звона из дубине“ о народној вери (путујућих трговаца, Висариона и др.) руских деведесетих. Намерно сам ставио „документарни“ под наводнике, јер је Херцог много пута брисао линију између играних и документарних филмова. У филму постоји кадар у коме ходочасници пузе на коленима по леду језера, покушавајући да разазнају град Китеж у молитвеној екстази. Сцена је потпуно исценирана. Пошто није нашао ниједног ходочасника на месту снимања, платио је скитницама да све покажу онако како је требало. Ето, такав је то „документарац“.

„Адаму“ тога нема. Дирнула ме сцена са тучом монаха. У почетку мислиш да је то нека смешна игра, а затим схватиш да је све реално. Да ли је могуће? „Да, све је могуће. Ако се свако загледа у себе, видеће целокупну духовну проблематику једнако актуелну и у атонском манастиру, и у градском стану“, одговара нам продуцент Александар Плиска.

Али оно што повезује Запорошченков стил са Херцоговим је усмеравање фокуса на пејзаж – полазну тачку. Глаткоћа и звук мора, текстура коре дрвета и камена на калдрмисаној стази уз музику Шопена и Купрена коју свира монах на старом вековном клавиру. Одакле он тамо? Како монах тако дивно свира? Одговоре на сва ова питања можемо тражити само у себи. Можда ћемо се приближити тачним одговорима ако завиримо у кадар са делфином који се примакао манастирском молу.

У филму постоји просветитељска прича, али је неупадљива. Ево шта каже отац Григорије: „Ако узмемо да наш живот представља 100 корака, само 3 или 5 корака су наши, остале чини Господ за нас, али тих 3 или 5 морамо сами да направимо“. Можда ће вас један од корака одвести до покајања? На крају крајева, „Зашто је Бог позвао Адама? Не зато што није знао где је. Позвао га је да се покаје“. Овим се завршава ова прелепа прича.

И, ево, шта је још важно. У грчком свету Словене стално сумњиче да желе да преузму „примат“ у православном свету. Навешћу цитат из једне критике филма мени непознатог аутора, који у потпуности одражава осећај, који сам доживео приликом гледања: „Ово је филм о Грку на кога бисмо све хтели да личимо. Ово је грчко православље које љубимо. Ово је филм о Човеку са великим Ч направљеним од стране чланова наше (Руске) цркве као сведочанство тога да ми никада не јуримо примат, већ се залажемо за чистоту вере, ону за коју се некада залагао велики син грчког народа – старац Григорије Зумис“.

Перевела Мила Ђуричић

Извор: <https://mospat.ru/sr/authors-analytics/86910/>